

KOMISIA EURÓPSKÝCH SPOLOČENSTIEV

Brusel, 22.5.2006

KOM(2006) 216 v konečnom znení

OZNÁMENIE KOMISIE

**ZASTAVENIE POKLESU BIODIVERZITY DO ROKU 2010 — A V
NASLEDUJÚCICH ROKOCH**

Trvalo udržateľné ekosystémové služby v prospech ľudstva

{SEC(2006) 607}

{SEC(2006) 621}

OBSAH

1.	Úvod	3
2.	Prečo je biodiverzita dôležitá?	4
3.	Čo sa deje s biodiverzitou a prečo?	5
4.	Čo sme urobili doteraz a ako to bolo účinné?	6
5.	Čo je ešte potrebné urobiť?	11

PRÍLOHA 1: Akčný plán EÚ do roku 2010 a po tomto roku

PRÍLOHA 2: Hlavné ukazovatele EÚ pre biodiverzitu

1. Úvod

V posledných desaťročiach rozvoj¹, na základe ktorého sa zlepšila kvalita nášho života, priniesol ľuďstvu nesmierny prospech. Veľká časť tohto rozvoja sa však spája s úbytkom ako rozmanitosti, tak aj rozlohy prírodných systémov — biodiverzity.² Tento pokles biodiverzity na úrovni ekosystémov, druhov a génov vyvoláva obavy, nielen pre významnú vnútornú hodnotu samotnej prírody, ale aj preto, že jeho následkom nastáva úbytok „ekosystémových služieb“, ktoré poskytujú prírodné systémy. K týmto službám patrí produkcia potravín, palív, vlákien a liekov, regulácia vody, ovzdušia a klímy, zachovanie úrodnosti pôdy, cyklus živín. V tejto súvislosti tvorí záujem o biodiverzitu súčasť trvalo udržateľného rozvoja a podporuje hospodársku súťaž, rast a zamestnanosť a zlepšovanie životných podmienok.

V poslednom miléniovom hodnotení ekosystémov (MA – Millennium Ecosystem Assessment)³ predloženom generálnym tajomníkom OSN sa upozorňuje na to, že v EÚ a aj na celom svete je väčšina týchto služieb na ústupe. V konečnom dôsledku to znamená, že vyčerpávame prírodný kapitál Zeme a ohrozujeme schopnosť ekosystémov prinášať úžitok budúcim generáciám. Tento ústup môžeme zvrátiť, ale len na základe zásadných zmien politiky a praxe.

EÚ v tejto súvislosti potvrdila významné záväzky. Hlavy štátov alebo vlád EÚ sa v roku 2001 dohodli „zastaviť úbytok biodiverzity [v EÚ] do roku 2010“⁴ a „obnoviť biotopy a prírodné systémy“⁵. V roku 2002 sa vďaka nim dohodlo okolo 130 vedúcich osobností sveta na tom, že je potrebné „do roku 2010 [globálne] výrazne znížiť mieru poklesu biodiverzity“⁶. Z prieskumov verejnej mienky vyplýva, že občania EÚ výrazne podporujú tento záujem o prírodu a biodiverzitu⁷.

V súčasnosti sa v značnej miere uskutočňuje na úrovni Spoločenstva rámec politiky na zastavenie poklesu biodiverzity. Ciele v oblasti ochrany biodiverzity sú napríklad zakomponované v Stratégii trvalo udržateľného rozvoja (STR)⁸ a Lisabonskom partnerstve pre rast a zamestnanosť a v širokom okruhu environmentálnych a sektorových politík. Stratégia biodiverzity EK⁹ bola prijatá v roku 1998 a s tým súvisiace akčné plány¹⁰ v roku 2001. Aj väčšina členských štátov pripravila alebo pripravuje takéto stratégie a/alebo akčné plány.

¹ Pozri napr. Trendy ukazovateľov rozvoja ľuďstva v Správe UNDP o rozvoji ľuďstva za rok 2005 (Human Development Index trends, in UNDP Human Development Report 2005).

² Sekretariát CBD (2006) Global Biodiversity Outlook 2 ((CBD - Dohovor o biologickej diverzite) Globálna biodiverzita - Výhľad 2).

³ <http://www.maweb.org>.

⁴ Závery predsedníctva, Európska rada v Göteborgu 15. a 16. júna 2001.

⁵ KOM(2001) 264, konečné znenie.

⁶ Svetový samit o trvalo udržateľnom rozvoji, plán implementácie.

⁷ Special Eurobarometer 217 (2005).

⁸ KOM(2001) 264, konečné znenie.

⁹ KOM(1998) 42, konečné znenie.

¹⁰ KOM(2001) 162, konečné znenie.

Aj keď sa uskutočnil významný pokrok a objavujú sa prvé známky, že sa miera poklesu biodiverzity znižuje, rýchlosť a rozsah implementácie sú nedostačujúce. Veľká časť našej biodiverzity je ešte stále vo veľkej miere zdevastovaná a jej pokles pokračuje. Ešte stále je možné dosiahnuť cieľ roku 2010, ale vyžaduje to zrýchlenie implementácie na strane Spoločenstva i členských štátov.

Poukazuje sa na dve konkrétne hrozby pre biodiverzitu. Prvou je nesprávne využívanie pôdy a výstavba. Členské štáty majú konkrétnu zodpovednosť, aby prostredníctvom zlepšeného plánovania uviedli do súladu potreby využívania pôdy a výstavby s ochranou biodiverzity a zachovanie ekosystémových služieb. Druhou je narastajúci vplyv klimatickej zmeny na biodiverzitu. Toto zdôrazňuje nevyhnutnosť účinného postupu týkajúceho sa emisií skleníkových plynov nad rámec cieľov Kjótskeho protokolu. Zároveň je potrebné, aby sme podporili prispôbovanie biodiverzity klimatickej zmene pri súčasnom zabezpečení nepoškodzovania biodiverzity v dôsledku opatrení súvisiacich s prispôbovaním sa zmene klímy a opatrení zameraných na zmiernenie následkov klimatických zmien.

Pokiaľ ide o pokrok v tejto oblasti, z celosvetového hľadiska sa dosiaľ nezaznamenali povzbudivé výsledky. Existuje reálne riziko, že sa globálny cieľ roku 2010 nesplní. Svoj podiel zodpovednosti za túto situáciu nesie aj EÚ. Naš životný štýl sa vo veľkom opiera o dovozy z rozvojových krajín a s tým spojená výroba a doprava môže často urýchliť pokles biodiverzity. V záujme zvrátenia súčasného stavu musíme upevniť našu dôveryhodnosť tým, že budeme chrániť biodiverzitu EÚ, pričom zdvojnásobíme svoje úsilie na ochranu globálnej biodiverzity prostredníctvom rozvojovej pomoci, obchodných vzťahov a medzinárodnej správy a riadenia.

V tomto oznámení sa načrtáva rozsah problému a hodnotí primeranosť doterajšej reakcie EÚ. Identifikujú sa v ňom aj kľúčové oblasti politiky, v ktorých je potrebné konať, a s tým súvisiace ciele a podporné opatrenia na splnenie cieľov roku 2010 a určenie smerovania v oblasti ochrany biodiverzity - k jej obnove. Sú pretransformované do konkrétnych cieľov a opatrení v pripojenom „Akčnom pláne EÚ do roku 2010 a po tomto roku.“ Je určený inštitúciám Spoločenstva i členským štátom a špecifikujú sa v ňom ich povinnosti, aby konali spoločne. Plán sa zakladá na rozsiahlych odborných a verejných konzultáciách a má ich významnú podporu.

Na záver možno konštatovať, že zastavenie poklesu biodiverzity do roku 2010 nie je samo o sebe konečným bodom. Komisia má v úmysle začať diskusiu o dlhodobejšej vízii, v rámci ktorej sformuluje budúcu politiku — o želanom charaktere prírody v EÚ a o úlohe EÚ pri ochrane prírody v celosvetovom meradle.

2. PREČO JE BIODIVERZITA DÔLEŽITÁ?

Záleží na tom, že čoraz viac druhov živočíchov vymiera našou vinou? Nemôže ľudská vynaliezavosť a technológia poskytnúť náhradu za stratené ekosystémové služby?

Strata druhov a prírodných biotopov mnohým prekáža, pretože zastávajú etický názor, že nemáme právo rozhodovať o osude prírody. Konkrétnejšie, prírodu si ceníme pre potešenie a inšpiráciu, ktoré poskytuje. Aj keď sa táto hodnota ťažko vyčísluje, poskytuje základ mnohým našim odvetviam cestovného ruchu a rekreácie.

Z ekonomického hľadiska poskytuje biodiverzita úžitok súčasnej aj budúcej generácii prostredníctvom ekosystémových služieb. K týmto službám patrí produkcia potravín, palív, vlákien a liekov, regulácia vody, ovzdušia a klímy, zachovanie úrodnosti pôdy, cyklus živín. Je zložité priradiť presnú finančnú hodnotu týmto službám na celom svete, z odhadov však vyplýva, že tvoria rádovo stovky miliárd eur za rok. Tieto služby podporujú rast EÚ, zamestnanosť a prosperitu. V rozvojových krajinách sú absolútne nevyhnutné pre dosiahnutie rozvojových cieľov milénia. Doteraz je podľa MA okolo dvoch tretín ekosystémových služieb na celom svete na ústupe. Ohrozuje ich nadmerné využívanie a strata bohatosti druhov, ktorá zabezpečuje ich stabilitu.

Dôkaz tohto úbytku je možné pozorovať, napríklad z miznúcich zásob rýb, rozsiahleho úbytku úrodnosti pôdy, poklesu populácií opel'ovačov a zníženej kapacity našich riek zadržiavať povodňové vody. Ľudská vynaliezavosť a technológia sú limitované čo do rozsahu, v akom dokážu nahradiť tento prírodný systém podporujúci život, a aj keď to dokážu, tieto náklady často prevyšujú náklady vynaložené na dohľad nad biodiverzitou. Po prekročení určitej hranice je často veľmi zložité alebo nemožné obnoviť ekosystémy. Zánik ekosystému je trvalý. Ľudstvo však bez tohto systému základných podmienok nevyhnutných pre život nemôže prežiť.

3. ČO SA DEJE S BIODIVERZITOU A PREČO?

3.1. Stav biodiverzity a trendy

V rámci hodnotenia MA sa zistilo, že európske ekosystémy trpia fragmentáciou spôsobenou ľudskou činnosťou viac ako na ktoromkoľvek inom kontinente. Napríklad iba 1 – 3 % západoeurópskych lesov je možné klasifikovať ako „nenarušené ľudmi“; od roku 1950 stratila Európa viac ako polovicu svojich mokradí a väčšinu poľnohospodárskej pôdy s vysokou prírodnou hodnotou. Narušené sú aj mnohéorské ekosystémy. Na úrovni druhov hrozí zánik 42 % pôvodných európskych cicavcov, 43 % vtákov, 45 % motýľov, 30 % obojživelníkov, 45 % plazov a 52 % sladkovodných rýb, väčšina dôležitých morských zásob rýb je pod bezpečnými biologickými limitmi. Celosvetový zánik hrozí aj okolo 800 druhom rastlín v Európe. Okrem toho sa vyskytujú neznáme, avšak potenciálne závažné zmeny u nižších foriem života zahrňujúce diverzitu bezstavovcov a mikroorganizmov. Okrem toho mnohé z kedysi bežných druhov vykazujú úbytok populácie. Túto stratu druhov a úbytok zastúpenia druhov sprevádza významná strata genetickej diverzity.

Z celosvetového hľadiska je pokles biodiverzity ešte znepokojujúcejší.¹¹ Od konca sedemdesiatych rokov minulého storočia bola zdevastovaná plocha tropických dažďových pralesov väčšia ako EÚ zväčša kvôli drevu, plodinám ako napríklad palmový olej a sójové boby a chov dobytka; každé 3 – 4 roky sa zdevastuje územie o veľkosti Francúzska. Ďalšie rozmanité ekosystémy ako napríklad mokrade, suché oblasti, ostrovy, lesy mierneho pásma, mangrovníky a koralové útesy sú sužované výraznými stratami. Miera zániku druhov je teraz približne 100-krát vyššia ako miera zániku, ktorá sa dá vyčítať z fosílnych záznamov, a predpokladá sa jej zvýšenie, ktoré hrozí novým „masovým zánikom“ rozmeru nevídaného od zániku dinosaurov.

¹¹ Sekretariát CBD (2006) *op. cit.*

3.2. Tlaky a príčiny spôsobujúce pokles biodiverzity

Hlavné tlaky a príčiny sú známe. Základným tlakom je fragmentácia, degradácia a deštrukcia biotopov pre zmenu vo využívaní pôdy, okrem iného napríklad na základe transformácie, intenzifikácie produkčných systémov, zanechania tradičných (k biodiverzite často šetrných) postupov, výstavby či živelných pohrôm, vrátane požiarov. Ďalšími kľúčovými tlakmi sú nadmerné využívanie, rozšírenie invazívnych cudzích druhov a znečisťovanie. Relatívna dôležitosť týchto tlakov sa v rámci jednotlivých miest mení a veľmi často pôsobia niektoré tlaky súčasne.

Z celosvetového hľadiska sú v pozadí týchto tlakov dve hlavné príčiny: nárast počtu obyvateľstva a narastajúca spotreba na obyvateľa. Očakáva sa, že tieto príčiny značne zvýšia narastajúce tlaky predovšetkým na tropické pralesy, ďalšie tropické ekosystémy a horské ekosystémy. Zatiaľ čo sú tieto príčiny menej dôležité pre pokles biodiverzity EÚ, v EÚ sa očakáva zosilnenie viacerých tlakov, vrátane dopytu po bývaní a dopravnej infraštruktúre.

K ďalším príčinám na celom svete patrí nedostatočná správa a riadenie a neschopnosť klasických ekonomík uznať ekonomické hodnoty prírodného kapitálu a ekosystémových služieb.

K týmto príčinám sa pripája klimatická zmena, ktorej účinky na biodiverzitu (ako napríklad meniace sa modely distribúcie, migrácie a reprodukcie) sa už dajú pozorovať. Do roku 2100 sa očakáva v Európe zvýšenie priemerných teplôt o 2°C až 6,3°C nad teploty roku 1990. Toto by malo na biodiverzitu závažné účinky.

Globalizácia, vrátane európskeho obchodu, zvyšuje tlaky na biodiverzitu a ekosystémové služby v rozvojových krajinách a EÚ okrem iného aj zvyšovaním dopytu po prírodných zdrojoch, prispievaním k emisiám skleníkových plynov a umožnením rozšírenia invazívnych cudzích druhov.

4. ČO SME UROBILI DOTERAZ A AKO TO BOLO ÚČINNÉ?

Táto časť poskytuje prehľad pokroku v implementácii stratégie biodiverzity a akčných plánov EK a splňa požiadavku na predkladanie správ Rade a Parlamentu v tomto ohľade. Zakladá sa na prehľade politiky biodiverzity uskutočnenej v roku 2003 – 2004¹² a zohľadňuje ďalší vývoj.

¹² Ďalšie údaje v dokumentoch „auditu“ z konferencie v Malahide, GR Životné prostredie na stránke Európa:
http://europa.eu.int/comm/environment/nature/biodiversity/develop_biodiversity_policy/malahide_conference/index_en.htm.

4.1. Prístup EÚ k politike biodiverzity

V rámci prístupu EÚ k politike sa uznáva, že biodiverzita nie je rovnomerne rozšírená a že určité biotopy a druhy sú väčmi ohrozené ako iné. V dôsledku toho sa väčší dôraz kladie na vytváranie a ochranu významnej sústavy lokalít s najvyššou prírodnou hodnotu - Natura 2000. V tomto prístupe sa však tiež pripúšťa, že veľká časť biodiverzity leží aj mimo týchto lokalít. Akcie v širšom prostredí mimo sústavy Natura 2000 sú zabezpečené v politike vyhradenej prírode (napríklad akcie týkajúce sa ohrozených druhov a akcie organizované v nadväznosti na sústavu Natura 2000) a integrácia potrieb biodiverzity do politík poľnohospodárstva, rybolovu a iných politík.

V medzinárodnej oblasti sa EÚ zameriava na posilnenie Dohovoru o biologickej diverzite (Convention on Biological Diversity (CBD)) a iných dohôd súvisiacich s biodiverzitou, na sledovanie ich plnenia a podporu biodiverzity prostredníctvom vonkajšej pomoci. EÚ je aktívna v usmerňovaní neudržateľného obchodovania s ohrozenými druhmi a podporuje súčinnosť medzi Svetovou obchodnou organizáciou a multilaterálnymi environmentálnymi dohodami. K dnešnému dňu sa pomerne malá pozornosť venovala biodiverzite v súvislosti s bilaterálnymi a multilaterálnymi obchodnými zmluvami.

4.2. Biodiverzita vo vnútornej politike EÚ

4.2.1. Ochrana najdôležitejších biotopov a druhov

Základ činnosti EÚ je v tejto súvislosti ustanovený v smerniciach o vtáctve¹³ a biotopoch¹⁴ („smernice o prírode“). Aj keď zatiaľ ešte nie sú vo všetkých členských štátoch úplne implementované, urobil sa výrazný pokrok na ceste k zriadeniu sústavy Natura 2000. Tvorí ju lokality, ktoré obsahujú „dostatočné množstvo“ oblastí z 200 najdôležitejších typov biotopov v EÚ. Sústava teraz pokrýva okolo 18 % územia EÚ–15. Jej rozšírenie na EÚ–10 úspešne pokračuje. Ukazuje sa, že akčné plány zamerané na konkrétne druhy sú užitočné pre niektoré z najviac ohrozených druhov v EÚ.

K pretrvávajúcim problémom patrí momentálna absencia sústavy Natura 2000 v morskom prostredí, škodlivé vplyvy rozvojových aktivít na lokality Natura 2000 a obmedzené finančné prostriedky, ktoré sú k dispozícii na efektívne riadenie lokalít a podporné aktivity. Úplné výhody sústavy v súvislosti s biodiverzitou a ekosystémovými službami bude možné zaznamenať len v prípade úplného zamerania sa na tieto pretrvávajúce problémy.

Okrajové regióny a zámorské krajiny a územia členských štátov sú lokalitami medzinárodného významu z hľadiska biodiverzity, ale na väčšinu týchto oblastí sa nevzťahujú smernice o prírode.¹⁵

¹³ Smernica 79/409/ES, Ú. v. ES L 103, 25.4.1979, s.1, naposledy zmenená a doplnená nariadením (ES) 807/2003, Ú. v. EÚ L 122, 6.5.2003, s. 36.

¹⁴ Smernica 92/43/EHS, Ú. v. ES L 206, 22.7.1992, s.7, naposledy zmenená a doplnená smernicou 97/62/ES, Ú. v. ES L 305, 8.11.1997, s.42.

¹⁵ Azory, Madeira a Kanárske ostrovy sú pokryté.

4.2.2. *Integrácia biodiverzity do STR, Lisabonského partnerstva pre rast a zamestnanosť a do environmentálnej politiky*

Zachovanie biodiverzity je kľúčovým cieľom STR a 6. environmentálneho akčného plánu (6. EAP)¹⁶. Uznáva sa aj ako dôležitý cieľ, ktorý prispieva k rastu a zamestnanosti v EÚ (dve tretiny členských štátov sa na tento cieľ zameriavajú vo svojich lisabonských národných reformných programoch). Významný pokrok v environmentálnej politike prospieva biodiverzite. Výraznejší úspech sa dosiahol v znižovaní vplyvov znečisťujúcich látok z bodových zdrojov, ako napríklad vplyv mestských odpadových vôd na ekologický stav riek. Značný tlak stále spôsobujú rozptýlené znečisťujúce látky, ako napríklad eutrofizačné znečisťujúce látky z ovzdušia. Najnovšie rámcové smernice a tematické stratégie týkajúce sa oblastí vody, ovzdušia, morských vôd, pôdy, prírodných zdrojov, miest a pesticídov (pripravovaná) by mali po implementácii zabezpečiť ďalší pokrok.

4.2.3. *Integrácia biodiverzity do poľnohospodárstva a politiky rozvoja vidieka*

Poľnohospodárstvo v rámci hospodárenia na veľkej časti územia EÚ zachováva gény, druhy a biotopy. V posledných desaťročiach spôsobuje intenzifikácia a špecializácia a zároveň aj marginalizácia a nedostatočné využívanie pôdy značný pokles biodiverzity. Spoločná poľnohospodárska politika (SPP) spolu s rozsiahlejšou vývojovou dynamikou poľnohospodárskeho odvetvia bola jednou z príčin týchto procesov, ale od roku 1992 sa prispôsobuje, aby dokázala lepšie integrovať potreby biodiverzity. Zvýšené využívanie agroenvironmentálnych opatrení, správna farmárska prax, ekologické poľnohospodárstvo a podpora znevýhodnených oblastí boli prospešné pre biodiverzitu poľnohospodárskej pôdy. Reforma SPP z roku 2003 podporuje tieto a ďalšie opatrenia podporujúce biodiverzitu. Opatrenia na základe trhovej a príjmovej politiky, vrátane povinnej krížovej zhody, jednotnej platby na poľnohospodársky podnik (oddelenie) a modulácia, by mali zabezpečiť nepriame výhody pre biodiverzitu.

V novom nariadení o rozvoji vidieka¹⁷ sa okrem iného ustanovuje zvýšená podpora pre Natura 2000, zachovávajú agroenvironmentálne opatrenia a platby pre znevýhodnené oblasti a ustanovuje rad opatrení na podporu trvalo udržateľného lesného hospodárenia (niektoré sú prispôbované na zvýšenie ekologickej hodnoty), ako napríklad lesnícko-environmentálne platby. Dosiahnutie celkového prínosu týchto opatrení však bude závisieť od implementácie členskými štátmi a od dostupného rozpočtu.

4.2.4. *Integrácia do politiky rybného hospodárstva*

Rybné hospodárstvo a akvakultúra EÚ má škodlivé vplyvy na komerčne lovené zásoby rýb, ako aj na necieľové druhy a biotopy. Aj keď sa v posledných rokoch pozoruje pokrok v integrácii biodiverzity do politiky rybného hospodárstva, je príliš skoro na posúdenie účinnosti. Reformovanou Spoločnou politikou rybného hospodárstva (SPRH)¹⁸ sa po úplnej implementácii zníži tlak rybolovu, zlepší stav lovených rýb a poskytne lepšia ochrana necieľovým druhom a biotopom.

¹⁶ Rozhodnutie č. 1600/2002/ES, Ú. v. ES L 242, 10.9.2002, s.1.

¹⁷ Nariadenie Rady (ES) č. 1698/2005, Ú. v. EÚ L 277, 21.10.2005, s.1.

¹⁸ KOM(2001) 135, konečné znenie.

4.2.5. *Integrácia do regionálnej politiky a politiky územného rozvoja*

V smerniciach o prírode a v smernici o hodnotení environmentálneho vplyvu (Environmental Impact Assessment (EIA))¹⁹ sa vyžaduje posúdenie potenciálnych vplyvov určitého regionálneho a územného rozvoja. Patrí sem posúdenie alternatív a návrhu opatrení na prevenciu a zníženie negatívnych vplyvov. Ukázalo sa, že obozretné, včas vykonané hodnotenia sú užitočné v rozhodovacom procese. Často sa však vykonávajú príliš neskoro, alebo majú nízku kvalitu. Nedávne zavedenie strategických environmentálnych hodnotení (SEH)²⁰, ktoré sa uplatňujú na určité plány a programy, by pomohli lepšie zosúladiť potreby ochrany a rozvoja tým, že oveľa skôr zabezpečia posúdenie vplyvov v procese plánovania.

4.2.6. *Kontrola cudzích druhov*

V 6. EAP boli ako priorita pre konanie identifikované cudzie invazívne druhy. Aj keď sa niektorým miestnym eradikačným programom poskytuje podpora prostredníctvom financovania z programu LIFE, Spoločenstvo musí ešte vypracovať komplexnú stratégiu na riešenie tohto problému. Teraz sa na tom začalo pracovať.

4.3. **Biodiverzita vo vonkajšej politike EÚ**

4.3.1. *Medzinárodná správa a riadenie*

EÚ zohráva aktívnu úlohu v medzinárodnej správe a riadení biodiverzity. Komisia a členské štáty sa však domnievajú, že je však potrebné podstatne posilniť implementáciu CBD. EÚ tiež aktívne plní rad ďalších medzinárodných dohôd súvisiacich s biodiverzitou a podporuje vzťahy medzi nimi.

4.3.2. *Vonkajšia pomoc*

Členské štáty sú dôležitými darcami do Globálneho fondu pre životné prostredie, ktorý podporuje projekty biodiverzity. Tieto finančné prostriedky dosahujú však menej ako 1/100 z celkových ročných rozpočtov Spoločenstva a členských štátov na rozvojovú pomoc. Pokrok pri začlenení biodiverzity do týchto rozpočtov je sklamaním z veľkej časti pre to, že sa biodiverzita často málo uprednostňuje pred inými dôležitými potrebami.

V oznámení Komisie o koherencii politiky pre rozvoj²¹ sa uvádza: „EÚ by mala zvýšiť finančné prostriedky vyhradené na biodiverzitu a posilniť opatrenia na začlenenie biodiverzity do hlavného prúdu v rozvojovej pomoci.“ Táto ambícia úspešne pokračuje v novej politike rozvoja EÚ²² (Európsky konsenzus o spolupráci týkajúcej sa rozvoja) a politike susedstva²³.

¹⁹ Smernica 85/337/EHS v znení zmien a doplnkov smernice 97/11/ES, Ú. v. ES L 073, 14.3.1997, s.5.

²⁰ Smernica 2001/42/ES, Ú. v. ES L 197, 21.7.2001, s.30.

²¹ KOM(2005) 134, konečné znenie.

²² KOM(2005) 311, konečné znenie.

²³ KOM (2003) 104, konečné znenie, KOM (2004) 373, konečné znenie.

4.3.3. Medzinárodný obchod

Začalo sa vyvíjať úsilie na riešenie vplyvu obchodu s drevom na tropické pralesy²⁴, ale málo sa dosiahlo pri riešení ďalších príčinách odlesňovania, ktoré súvisia s obchodom. Dosiahol sa istý pokrok v oblasti obchodu s voľne žijúcimi zvieratami na základe aktívnej účasti na Dohovore o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi. Všeobecnejšie, EÚ podporuje integráciu environmentálnej dimenzie do medzinárodného obchodu (napríklad prostredníctvom svojej práce na hodnoteniach vplyvov trvalej udržateľnosti v súvislosti s obchodom) a v celosvetovom úsilí na obmedzenie neudržateľnej výroby a štruktúry spotreby — ale zatiaľ s malými konkrétnymi výsledkami, pokiaľ ide o biodiverzitu.

4.4. Podporné opatrenia

4.4.1. Poznatky

Šiesty rámcový program²⁵, ktorý dopĺňa financovanie výskumu členskými štátmi, pomáha posilňovať európsky prístup k výskumu biodiverzity, využitia pôdy a klimateckej zmeny a zlepšovať vedeckú podporu politike EÚ a jej partnerských regiónov, najmä z rozvojového sveta. Na vyplnenie závažných medzier v poznatkoch je však potrebné oveľa viac. Užitočné posúdenie výskumných potrieb pripravila Európska platforma pre stratégiu výskumu biodiverzity. Najnovší návrh 7. rámcového programu (RP7)²⁶ poskytuje príležitosť na riešenie týchto potrieb na základe spolupráce, nových infraštruktúr a budovania kapacít.

MA zohráva kľúčovú úlohu pri globálnom sústreďovaní politickej a verejnej pozornosti na súčasný stav a trendy biodiverzity a ekosystémových služieb. Aj napriek významu tohto hodnotenia však v súčasnosti neexistuje žiadny mechanizmus na zabezpečenie pravidelnej kontroly a aktualizácie.

4.4.2. Zvyšovanie povedomia a účasť verejnosti

Inštitúcie Spoločenstva, členské štáty a občianska spoločnosť uskutočňujú celý rad iniciatív v tomto ohľade, vrátane prijatia smerníc o Aarhuskom dohovore a mnohostrannej iniciatívy Countdown 2010. Ciele roku 2010 sú užitočným prvkom na posilnenie politického rozmeru problematiky.

4.4.3. Monitorovanie a podávanie správ

Robia sa pokroky vo vývoji a skvalitňovaní ukazovateľov, monitorovaní a podávaní správ. Ukazovateľ stavu biodiverzity bol zvolený ako štrukturálny ukazovateľ v roku 2004 a aj ako hlavný ukazovateľ trvalo udržateľného vývoja v roku 2005. Okrem toho Komisia pracuje na hlavnom súbore ukazovateľov biodiverzity s Európskou environmentálnou agentúrou, ktoré sa zakladajú na ukazovateľoch prijatých CBD. Pokračujú práce na vývoji monitorovacích metód a nástrojov a zlepšovania podávania správ podľa smerníc o prírode.

²⁴ KOM(2003) 251, konečné znenie.

²⁵ Rozhodnutie č. 1513/2002/ES, Ú. v. ES L 232, 29.8.2002, s.1.

²⁶ KOM(2005) 119, konečné znenie.

5. ČO JE EŠTE POTREBNÉ UROBIŤ?

5.1. Akčný plán EÚ do roku 2010 a po tomto roku

Preskúmanie politiky na roky 2003 – 2004 vyvrcholilo dôležitou konferenciou zúčastnených strán, ktorá sa konala pod írskym predsedníctvom v Malahide v máji 2004, na ktorej sa dosiahol široký konsenzus o prioritných cieľoch pre splnenie záväzkov na rok 2010 vyjadrený v „Správe z Malahide.“²⁷

Komisia na tomto základe a na analýze uvedenej v častiach 2 – 4 identifikovala štyri kľúčové politické oblasti pre konanie a v súvislosti s nimi desať prioritných cieľov. Ďalej Komisia identifikovala štyri kľúčové podporné opatrenia. Tieto ciele a podporné opatrenia výrazne podporujú výsledky najnovšej verejnej konzultácie.²⁸

Splnenie cieľov a podporné opatrenia budú vyžadovať konkrétne akcie, ktoré sú stanovené spolu so súvisiacimi cieľmi v „Akčnom pláne EÚ do roku 2010 a po tomto roku“ pripojenom k tomuto oznámeniu. Akčný plán špecifikuje aj konania a ciele na monitorovanie, hodnotenie a podávanie správ.

Akčný plán predstavuje dôležitý nový prístup k politike biodiverzity EÚ, v ktorej sa zameriava na Spoločenstvo i členské štáty, špecifikuje ich úlohy vo vzťahu ku každému konaniu a poskytuje komplexný plán prioritných akcií na splnenie konkrétnych, časovo viazaných cieľov. Úspech bude závisieť od dialógu a partnerstva medzi Komisiou a členskými štátmi a spoločnej implementácii.

Tento akčný plán je odpoveďou na poslednú výzvu CBD na stanovenie priorít pre akcie do roku 2010²⁹, a je určený na doplnenie Stratégie biodiverzity a akčných plánov EK. Členské štáty sa vyzývajú, aby to pri úpravách svojich stratégií a akčných plánov zohľadnili.

Komisia navrhuje, aby po posúdení Radou a Parlamentom nad implementáciou dohliadala súčasná expertná skupina pre biodiverzitu (ESB). ESB by mala pracovať aj na zabezpečení koordinácie a komplementarity akcií na úrovni Spoločenstva a členských štátov.

5.2. Štyri kľúčové oblasti politiky a desať prioritných cieľov

V tejto časti sa uvádzajú štyri kľúčové oblasti politiky a desať prioritných cieľov, vysvetľuje sa ich obsah a zdôrazňujú niektoré z kľúčových akcií identifikované v akčnom pláne.

5.2.1. OBLASŤ POLITIKY 1: Biodiverzita v EÚ

Ciele

²⁷ V: Správa z konferencie, GR Životné prostredie na stránke Európa.

²⁸ GR Životné prostredie, stránka vyhradená na konzultácie na Európa.

²⁹ Sekretariát CBD (2006) *op. cit.*

1. *Chrániť najdôležitejšie biotopy a druhy v EÚ.*

V záujme zastavenia poklesu biodiverzity do roku 2010 a podpory obnovy je mimoriadne dôležité konanie týkajúce sa najdôležitejších biotopov a druhov v EÚ. Zabezpečenie týchto biotopov si vyžaduje väčšiu zainteresovanosť zo strany členských štátov pri navrhovaní, určovaní, ochrane a účinnom riadení lokalít sústavy Natura 2000. Vyžaduje si to aj, aby posilnili súlad, spojitosť a pružnosť sústavy, vrátane podpory národných, regionálnych a miestnych chránených území. Malo by sa rozšíriť využívanie akčných plánov špecializovaných na druhy na obnovu najohrozenejších druhov v EÚ. Porovnateľné opatrenia pre biotopy a druhy sú potrebné v tých okrajových regiónoch EÚ, na ktoré sa nevzťahujú smernice o prírode³⁰.

2. *Zachovať a obnoviť biodiverzitu a ekosystémové služby v širších vidieckych oblastiach EÚ.*

3. *Zachovať a obnoviť biodiverzitu a ekosystémové služby v širšom morskom prostredí EÚ.*

Natura 2000 a zachovanie ohrozených druhov sa z dlhodobého hľadiska nebude dať realizovať bez širšieho suchozemského, sladkovodného a morského prostredia priaznivého pre biodiverzitu. Medzi kľúčové akcie patrí: optimalizácia využívania dostupných opatrení v rámci reformovanej SPP, najmä na predchádzanie intenzifikácii alebo opustenia poľnohospodárskej pôdy s vysokou prírodnou hodnotou, zalesnených oblastí a lesov a na podporu ich obnovy; implementácia pripravovaného Lesného akčného plánu vrátane opatrení na prevenciu a boj proti lesným požiarom; optimalizácia využívania dostupných opatrení v rámci reformovanej Spoločnej politiky rybného hospodárstva (SPRH), najmä zachovanie zásob rýb, zníženie vplyvov na necieľové druhy a zníženie škôd pre morské biotopy a pokračujúca implementácia kľúčových environmentálnych rámcových smerníc a tematických stratégií, ktoré znižujú tlaky na biodiverzitu, najmä zlepšovaním kvality sladkej vody, morského prostredia a pôd a znižovaním tlakov spôsobených rozptýlenými znečisťujúcimi látkami (napr. kyselinotvorné a eutrofizačné látky z ovzdušia, dusičnany z poľnohospodárskych zdrojov, pesticídy).

4. *Posilniť zlučiteľnosť regionálneho a územného rozvoja s biodiverzitou v EÚ.*

Lepšie plánovanie na úrovni členského štátu, regionálnej a miestnej úrovni je kľúčom k predchádzaniu, minimalizácii a kompenzovaniu negatívnych vplyvov regionálneho a územného rozvoja, tým posilneniu zlučiteľnosti s biodiverzitou. Vyžaduje si to zohľadnenie potrieb biodiverzity „smerom vyššie“ v rozhodovacom procese. Medzi kľúčové akcie patrí: účinné riešenie biodiverzity v SEA a EIA; zabezpečenie, aby finančné prostriedky Spoločenstva na regionálny rozvoj prospievali biodiverzite a nepoškodzovali ju a budovanie partnerských vzťahov medzi navrhovateľmi, vývojovými pracovníkmi a záujmami biodiverzity.

³⁰ t. j. opatrenia prijaté dobrovoľne a z národnej iniciatívy pre Francúzsku Guianu, Reunion, Guadeloupe, Martinique

5. Podstatne znížiť vplyv invazívnych cudzích druhov a cudzích genotypov na biodiverzitu EÚ.

Uskutočňujú sa rôzne opatrenia na prevenciu a kontrolu invazívnych cudzích druhov, ale niektoré nedostatky v politike môžu pretrvávať; za týmto účelom by sa mala pripraviť komplexná stratégia EÚ, ako aj konkrétne akcie, vrátane systému včasného varovania.

5.2.2. OBLASŤ POLITIKY 2: EÚ a globálna biodiverzita

Ciele

- 6. Zásadne posilniť účinnosť medzinárodnej správy a riadenia biodiverzity a ekosystémových služieb.**
- 7. Zásadne posilniť podporu biodiverzity a ekosystémových služieb vo vonkajšej pomoci EÚ.**
- 8. Zásadne znížiť vplyv medzinárodného obchodu na globálnu biodiverzitu a ekosystémové služby.**

Je potrebný nový stimul pre činnosť Spoločenstva a členských štátov, ak má byť splnený záväzok na výrazné zníženie miery poklesu biodiverzity globálne do roku 2010. Je potrebný ucelenejší prístup EÚ, ktorý zabezpečí synergiu medzi akciami na správu a riadenie, obchod (vrátane bilaterálnych dohôd) a spolupráce na rozvoji. Pokiaľ ide o správu a riadenie, EÚ by sa mala zamerať na účinnejšiu implementáciu dohôd CBD a príbuzných dohôd. Pokiaľ ide o vonkajšiu pomoc, EÚ by malo zvýšiť „vyčlenené“ finančné prostriedky na biodiverzitu a posilniť zavádzanie biodiverzity do odvetvových a geografických programov. Pokiaľ ide o obchod, mimoriadne naliehavé sú opatrenia na riešenie odlesňovania tropických pralesov, vrátane obchodu s komoditami, ktoré spôsobujú odlesňovanie. Rýchla implementácia programu Vynútiteľnosť práva, správa a obchod v lesnom hospodárstve³¹ môže v tomto ohľade významne prispieť. Účinná akcia v zámorských krajinách a územiach členských štátov bohatých na biodiverzitu je mimoriadne dôležitá pre vierohodnosť EÚ na tejto medzinárodnej scéne.

5.2.3. OBLASŤ POLITIKY 3: Biodiverzita a klimatická zmena

Cieľ

9. Podporovať prispôsobovanie biodiverzity klimatickej zmene.

Existuje všeobecný vedecký a politický konsenzus, že sme vstúpili do obdobia nevyhnutnej a nevídanej klimatickej zmeny. Vplyvy na biodiverzitu v EÚ sú už merateľné. Klimatická zmena môže za niekoľko desaťročí narušiť naše úsilie o zachovanie a trvalo udržateľné využívanie biodiverzity.

³¹ KOM (2003) 251, konečné znenie.

Je potrebné zásadne znížiť celosvetové emisie skleníkových plynov, aby sa zmiernila dlhodobější hrozba pre biodiverzitu. Je nevyhnutné usilovať sa o splnenie svojich kjótskych záväzkov. Zároveň existuje potreba stanovovať si ešte ambicióznejšie globálne ciele po roku 2012 na obmedzenie zvyšovania priemernej globálnej ročnej teploty tak, aby nepresahovala 2°C nad predindustriálnou úrovňou.

Ochrana biodiverzity môže pomôcť obmedziť atmosférické koncentrácie skleníkových plynov, pretože lesy, rašeliniská a iné biotopy uchovávajú uhlík. Budú tiež potrebné politiky, aby pomohli biodiverzite prispôbiť sa zmenám teploty a vodných režimov. Vyžaduje si to najmä zabezpečiť ucelenosť sústavy Natura 2000. Je potrebné venovať pozornosť predchádzaniu, minimalizácii a kompenzovaniu potenciálneho poškodzovania biodiverzity vyplývajúceho z prispôbovania klimatickej zmeny a opatreniam na zmiernenie následkov.

5.2.4. OBLASŤ POLITIKY 4: Vedomostná základňa

Cieľ

10. Podstatne posilňovať v rámci EÚ a v celosvetovom kontexte vedomostnú základňu pre zachovanie a trvalo udržateľné využívanie biodiverzity

Chápanie významu biodiverzity predstavuje jednu z najvýznamnejších vedeckých úloh, ktoré ľudstvo musí riešiť. Existuje zásadná potreba posilniť naše chápanie biodiverzity a ekosystémových služieb, ak máme v budúcnosti zlepšiť reakciu našej politiky. Vyžaduje si to posilnenie (v rámci RP7 a národných výskumných programov) európskeho výskumného priestoru, jeho medzinárodnej dimenzie, výskumných infraštruktúr, rozhrania vedy a politiky a interoperability údajov pre biodiverzitu. Týmto by sa využili nové informačné a komunikačné technológie. Za predpokladu, že sa získajú fondy z existujúcich finančných zdrojov, v záujme informovanosti v súvislosti s realizáciou a ďalším rozvojom príslušných politík, Komisia zavedie nový mechanizmus EÚ zabezpečujúci nezávislé dôveryhodné poradenstvo vychádzajúce z výsledkov výskumu. V medzinárodnom kontexte by mala EU určiť spôsoby a prostriedky na posilnenie nezávislého vedeckého poradenstva pri tvorbe globálnych politík, okrem iného aj aktívnou účasťou v procese posudzovania hodnotenia MA 2007 prostredníctvom CBD a zároveň pomáhať pri prebiehajúcich konzultáciách týkajúcich sa potreby zlepšenia medzinárodných mechanizmov vedeckej expertízy v oblasti biodiverzity.

5.3. Štyri kľúčové podporné opatrenia

1. *Zabezpečenie primeraného financovania*

Nevyhnutné je primerané financovanie sústavy Natura 2000 aj biodiverzity mimo sústavy Natura 2000. Nové finančné výhľady na roky 2007 – 2013 otvárajú príležitosti pre spolufinancovanie biodiverzity a sústavy Natura 2000 v rámci Fondu na rozvoj vidieka³², kohéznych a štrukturálnych fondov³³, Life+³⁴ a RP7. Zníženie rozpočtu predpokladané decembrovou Európskou radou³⁵ by určite ovplyvnilo možnosti financovania biodiverzity v rámci týchto nástrojov. Následne budú veľmi dôležité národné implementačné možnosti. Spoločenstvo a členské štáty budú potrebovať zabezpečiť prostredníctvom spolufinancovania Spoločenstva a vlastných zdrojov členských štátov dostačujúce financovanie akčného plánu, najmä v súvislosti so sústavou Natura 2000, poľnohospodárskou pôdou s vysokou prírodnou hodnotou a lesmi, morskou biodiverzitou, globálnou biodiverzitou, výskumom biodiverzity, jej monitorovaním a zaznamenávaním. V každom prípade alokácia finančných zdrojov Spoločenstva by mala vziať do úvahy rozpočtové obmedzenia a byť v rámci limitov nového finančného výhľadu.

2. *Posilňovanie rozhodovania EÚ*

Patrí sem: zlepšenie koordinácie a komplementarity medzi Spoločenstvom a členskými štátmi, predovšetkým cez ESB; zabezpečenie súčasných a nových politik a rozpočtov (vrátane tých, ktoré boli vypracované v rámci lisabonských národných reformných programov), náležité zohľadňovanie potrieb biodiverzity; zohľadňovanie environmentálnych nákladov (vrátane straty prírodného kapitálu a ekosystémových služieb) v rozhodovaní; zlepšovanie súladu na vnútroštátnej úrovni medzi rôznymi plánmi a programami týkajúcimi sa biodiverzity a zabezpečovanie rozhodovania na regionálnej a miestnej úrovni v súlade so záväzkami na vysokej úrovni týkajúcimi sa biodiverzity.

3. *Budovanie partnerských vzťahov*

Patrí sem budovanie progresívnych partnerských vzťahov medzi vládou, akademickou obcou, ochranármi, vlastníkami pôdy a užívateľmi, súkromným sektorom, finančným sektorom, sektorom vzdelávania a médiami v záujme vypracúvania riešení, k čomu možno zaradiť budovanie na existujúcich opatreniach (napr. podľa SSP a SPRH) a rozvoj nových partnerských vzťahov, vrátane vzťahov mimo EÚ.

³² Nariadenie (ES) č. 1698/2005, Ú. v. EÚ L 277, 21.10.2005, s. 1 a rozhodnutie č. 2006/144/ES, Ú. v. EÚ L 55, 25.2.2006, s. 20.

³³ KOM (2004) 492, 493, 494, 495, 496, konečné znenie.

³⁴ KOM(2004) 621, konečné znenie.

³⁵ Závery predsedníctva, Európska rada v Bruseli, 15. a 16. decembra 2005.

4. Budovanie verejného vzdelávania, uvedomenia a účasti

Do tejto oblasti patrí príprava a implementácia komunikačnej stratégie na podporu akčného plánu, úzka spolupráca s iniciatívou Countdown 2010 a implementácia Aarhuského dohovoru a súvisiacich smerníc³⁶.

5.4. Monitorovanie, hodnotenie a kontrola

Komisia bude raz ročne predkladať Rade a Parlamentu správu o pokroku pri vykonávaní akčného plánu, počnúc obdobím od prijatia tohto oznámenia do konca roku 2007.

Druhá správa (koncom roku 2008) bude obsahovať stručné hodnotenie v polovici obdobia pokroku pri dosahovaní cieľov do roku 2010.

Štvrtá výročná správa (koncom roku 2010) bude hodnotiť, do akej miery EÚ splnila svoje záväzky na rok 2010. Patrí sem kvalitatívne hodnotenie, do akej miery sa v rámci akčného plánu uskutočnili akcie a dosiahli ciele, vrátane posúdenia východiskových predpokladov a prípadných neuskutočnených akcií. Hodnotenie bude vychádzať aj z kvantitatívnych údajov týkajúcich sa súboru hlavných ukazovateľov biodiverzity (príloha 2). Index biodiverzity ako ukazovateľ trvalo udržateľného rozvoja a štrukturálny ukazovateľ sa vypracuje v roku 2007. Komisia vypracuje a zavedie tieto ukazovatele a s tými súvisiaci monitoring v partnerstve s členskými štátmi a občianskou spoločnosťou.

Siedma ročná správa (koncom roku 2013) poskytne podobné hodnotenie so zameraním aj na ciele v akčnom pláne po roku 2010.

Tieto hodnotenia poskytnú informácie pre konečné hodnotenie 6. EAP, kontrolu odvetvových politík a rozpočtov počas obdobia 2007 – 2013 a politík a rozpočtov obdobia po roku 2013.

5.5. Dlhodobejšia vízia v súvislosti s biodiverzitou a EÚ ako rámec politiky

Možno konštatovať, že zastavenie poklesu biodiverzity a jej nasmerovanie na cestu obnovy sú dôležitými míľnikmi. Je však potrebné hľadiť aj za rok 2010 smerom k dlhodobejšej vízii, ktorá bude tvoriť rámec politiky. V tejto vízii by sa mala zohľadniť naša vzájomná prepojenosť s prírodou a potreba novej rovnováhy medzi rozvojom a zachovaním prírodného sveta. Komisia otvorí diskusiu zameranú na uvedené otázky.

³⁶ Smernica 2003/4/ES, Ú. v. EÚ L 41, 14.2.2003 s. 26 a 2003/35/ES, Ú. v. EÚ L 156, 25.6.2003, s. 17.